הַמַּלַּח וְאֶת הַסִּיד וְאֶת הַפְּלָעִים מִכּוֹתְלוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, מאחר ודברים אלו מעלים הבל המזיק את הכותל, אוֹ סָד את כותל חבירו בְּסִיד שעל ידי כך אינו ניזוק מן ההבל.

מדייקת הגמרא: **תַּעֲמֵא** שצריך להרחיקם, משום **דְּאִיכָּא כּוֹתֶל** לחבירו, **הָא לֵיכָּא כּוֹתֶל, סוֹמֵךְ** – אך באופן שאין לחבירו כותל, רשאי הוא לסמוך דברים אלו למיצר, ויש להוכיח מכאן שלא כדברי רבא האוסר לאדם לסמוך למיצר דבר העשוי להזיק את שכנו לאחר זמן.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא יתכן לומר **דְּכִי לֵיכָּא כּוֹתֶל נַמִּי לֹא סָמִיךְ** – שאף כשאין לחבירו כותל בחצירו אינו רשאי לסמוך דברים אלו למיצר, **וְאֶלָּא מַאי קָא מַשְׁמַע לָן** התנא באומרו שיש להרחיקם מן הכותל, **הָא קָא מַשְׁמַע לָן דְּהָנֵי קָשׁוּ לַכּוֹתֶל** – שהטעם שאסור לסמוך דברים אלו למיצר משום שמזיקים הם לכותל.

הגמרא מקשה על דינו של רבא מהמשך דברי המשנה: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנה, שמַּרְחִיקִים **אֶת** זריעת **הַזְּרָעִים וְאֶת** הַחרישה **בְּמַחֲרֵישָׁה וְאֶת** הטלת **מֵי רְגָלַיִם מִן הַכּוֹתֶל** של חבירו **שְׁלֹשָׁה טְפָחִים,** כיון שדברים אלו מזיקים לכותל.

מדייקת הגמרא: **תַּעֲמֵא** שצריך להרחיק דברים אלו מן המיצר, משום **דְּאִיכָּא כּוֹתֶל** לחבירו, **הָא לֵיכָּא כּוֹתֶל, סָמִיךְ** – אך באופן שעדיין לא בנה הלה כותל בחצירו, רשאי שכנו לסמוך דברים אלו למיצר, ושלא כדברי רבא האוסר לסמוך למיצר דבר העשוי להזיק לאחר זמן.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין להוכיח כן, אלא יתכן לומר **דְּכִי לֵיכָּא כּוֹתֶל נַמִּי לֹא סָמִיךְ** – שאף באופן שאין כותל אינו רשאי לסמוך דברים אלו למיצר, **וְאֶלָּא מַאי קָא מַשְׁמַע לָן** התנא שנקט בדבריו שמרחיקים מן הכותל, **הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּמִתּוּנְתָא קָשֶׁה לַכּוֹתֶל** – שהרטיבות קשה היא לכותל, שהמים מקלקלים את יסוד הכותל, ולפיכך יש להרחיק דברים אלו מן המיצר כדי שלא יזיקו את כותלו של חבירו.

הגמרא שבה ומקשה על דינו של רבא מהמשך דברי המשנה: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנה, **וְאֶת הָרֵיחַיִם** יש להרחיק מן הכותל של חבירו שיעור **שְׁלֹשָׁה טפחים מִן הַשֶּׁכֶב** – אבן הריחים התחתונה השוכבת על הקרקע, **שֶׁהֵן שיעור אַרְבָּעָה טפחים מִן הָרֶכֶב** – אבן הריחים העליונה, הרוכבת על גבי התחתונה, וקצרה ממנה בטפח לכל צד.

מדייקת הגמרא: **תַּעֲמֵא** שיש להרחיק את הריחים מן המיצר, משום **דְּאִיכָּא כּוֹתֶל** לחבירו, **הָא לֵיכָּא כּוֹתֶל, סָמִיךְ** – אך באופן שלא בנה הראשון כותל בחצירו, רשאי השני לסמוך ריחים למיצר, ושלא כדברי רבא האוסר על השני לסמוך למיצר דבר שעשוי להזיק את הראשון לאחר זמן.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין להוכיח כן, אלא יתכן שאף **כִּי לֵיכָּא כּוֹתֶל נַמִּי לֹא סָמִיךְ** – גם באופן שעדיין לא בנה הראשון כותל בחצירו אין השני רשאי לסמוך ריחים למיצר, **וְאֶלָּא מַאי קָא מַשְׁמַע לָן** התנא בדין זה שיש להרחיק הריחים מן הכותל, **הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּטִירָיָא קָשֶׁה לַכּוֹתֶל** – שהרעדת וזעזוע הקרקע הנעשית על ידי הריחים מזיקה היא לכותל, ולפיכך יש לאדם להרחיק את הריחים מן המיצר, כדי שלא יזיקו את כותלו של חבירו.

הגמרא מקשה על דינו של רבא מהמשך דברי המשנה: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנה, **וְאֶת הַתָּנּוּר** יש להרחיק מן הכותל של חבירו שיעור **שְׁלֹשָׁה טפחים מִן הַכְּלָיָא** – תחתית הבסיס שעליו התנור עומד, **שֶׁהֵן שיעור אַרְבָּעָה טפחים מִן הַשָּׁפָה** העליונה של הבסיס, הקצרה מן הכליא טפח לכל צד.

מדייקת הגמרא: **תַּעֲמֵא** שצריך להרחיק את התנור מן המיצר, משום **דְּאִיכָּא כּוֹתֶל** לחבירו, **הָא לֵיכָּא כּוֹתֶל, סָמִיךְ** – אך באופן שאין לחבירו כותל, רשאי הוא לסמוך את התנור למיצר, ושלא כדברי רבא האוסר על השני לסמוך למיצר דבר העשוי להזיק את הראשון לאחר זמן.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין להוכיח כן, אלא יתכן **דְּכִי לֵיכָּא כּוֹתֶל נַמִּי לֹא סָמִיךְ** – שאף באופן שאין לראשון כותל בחצירו אין השני רשאי לסמוך את תנורו למיצר, **אֶלָּא מַאי קָא מַשְׁמַע לָן** התנא בדין זה שיש להרחיק את התנור מן הכותל, **הָא קָא מַשְׁמַע לָן,** דְּהַבְלָא קָשֶׁה לַכּוֹתֶל – שהבל וחום התנור מזיק הוא לכותל, ולפיכך יש לאדם להרחיק את תנורו מן המיצר כדי שלא יזיק את כותלו של חבירו.

הגמרא מקשה על דינו של רבא מדברי המשנה להלן: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנה (להלן כג:), **לֹא יִפְתַּח אָדָם חֲנוּת שֶׁל נַחְתּוֹמִין** [–מוכרי לחם] **שֶׁל צַבָּעִין תַּחַת אוֹצָרוֹ** [–עליית גג שאוצרים בה תבואה ושמן] **שֶׁל חֲבֵירוֹ,** מאחר שבחנויות אלו מסיקים תנורים בקביעות לצורך אפיית הלחם ובישול הצבע, והעשן היוצא מן התנורים מזיק לתבואה הנמצאת בעליית הגג. **וְכֵן לֹא** יעשה אדם **רֶפֶת בָּקָר** תחת אוצרו של חבירו, מאחר שהריח העולה מן הרפת מזיק לאוצר.

מדייקת הגמרא: **תַּעֲמֵא** שאסור לאדם לעשות דברים אלו בביתו, משום **דְּאִיכָּא אוֹצָר** – מאחר שיש לחבירו אוצר של תבואה בעליית הגג שמעל ביתו, ונמצא מזיקו על ידי העשן או הריח, **הָא לֵיכָּא אוֹצָר, עָבִיד** – אבל באופן שאין לחבירו אוצר בעליית הגג, רשאי הוא לעשות דברים אלו בביתו, אף שבכך מונע הוא מחבירו לעשות אוצר בעלייתו, ויש להוכיח מכאן שלא כדברי רבא האוסר על אדם לעשות ברשותו דבר שעשוי להזיק את חבירו לאחר זמן.

דוחה הגמרא: **דִּירָה שַׁאנִי** – שונה הדין לגבי דירה. דהיינו, אף רבא הסובר שאין אדם רשאי לעשות בחצירו דבר שעשוי להזיק את שכנו לאחר זמן, מכל מקום מודה הוא שרשאי לפתוח בביתו חנות של נחתומין וצבעין או רפת בקר, מאחר שדברים אלו מתשמישי דירתו הם, ואין לנו לאסור על אדם להשתמש בדירתו אלא באופן שמזיק הוא עתה את שכנו, אך באופן זה שאינו מזיקו עתה כלל, מותר הוא בתשמישים אלו.

הגמרא מביאה הוכחה לתירוץ זה: **דַּיְקָא נַמִּי** – יש לדייק כן שדין תשמישי דירה שונה מדין תשמישי חצר, **דְּתָנֵי עִלָּהּ** – שכן שנינו בברייתא (שם) המוסיפה על דברי המשנה, ואומרת **שאם הָיְתָה רֶפֶת הַבָּקָר קוֹדֶמֶת לַאוֹצָר** – שעשה רפת בביתו קודם שעשה שכנו אוצר בעליית גגו, **מוּתָּר** הוא בכך, ואינו צריך לסלק את הרפת אם ירצה שכנו לעשות אוצר בעליית גגו. ומאחר שנתבאר דין זה רק לגבי הרחקת רפת מן האוצר, ולא לגבי שאר הרחקות שנתבארו במשניות בפרק זה, יש ללמוד מכך שחלוק דין תשמישי דירה משאר תשמישים, שרשאי אדם להשתמש בדירתו כרצונו, כל שאינו מזיק עתה את שכנו.

הגמרא שבה ומקשה על דינו של רבא מדברי המשנה להלן: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנה (להלן כו:), **לֹא יַטַּע אָדָם אִילָן סָמוּךְ לְשָׂדֵהּ** של חבירו, **אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת. וְתָנֵי עִלָּהּ** בברייתא (שם), **שאַרְבַּע אַמּוֹת** אלו **שֶׁאָמְרוּ** חכמים שצריך להרחיק את האילן מן השדה של שכנו, **הֵם כְּדֵי עֲבוֹדַת הַבֵּרֶם** – השיעור הנדרש לצורך עבודת האילן, שאם לא ירחיק את האילן ארבע אמות מן המיצר, יצטרך להכנס לשדה חבירו כדי לעשות עבודות אלו.

מדייקת הגמרא: **תַּעֲמֵא** דְּצריך להרחיק את האילן ארבע אמות מן השדה, **מִשּׁוּם** שיהא מקום פנוי מסביב **כְּדֵי עֲבוֹדַת הַבֵּרֶם,** ולא יכנס בעל האילן לשדה חבירו ויזיקו בידים, **הָא לַאו מִשּׁוּם כְּדֵי עֲבוֹדַת הַבֵּרֶם, סָמִיךְ** – אך בלא טעם זה היה רשאי לסמוך את אילנו עד למיצר, **וְאַף עַל גַּב דְּאִיכָּא**

שָׂרְשִׁין דְּקָא מַזְּקֵי – ואף שעתידים שורשי האילן להתפשט לשדה חבירו ולהזיקו, ויש להוכיח מכאן שלא כדעת רבא האוסר על אדם לסמוך למיצר דבר העשוי להזיק את שכנו לאחר זמן.

מתרצת הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** – משנה זו עוסקת באופן **דְּמַפְסִיק צוֹנְמָא** – שישנו סלע חזק המפסיק בין השדות, ואין שורשי האילן שבשדה האחד נכנסים לתוך שדה השני, ולפיכך אינו צריך להרחיק אלא שיעור ארבע אמות כדי עבודת הכרם.

הגמרא מביאה הוכחה לתירוץ זה: (**דַּיְקָא נַמִּי** – יש לדייק מדברי המשנה שיש סלע בין השדות, **דְּקָתָנֵי**) – שכתוב בהמשך דברי

המשך בעמוד סא

המשנה, שאם הָיָה גָּדֵר בֵּינָתַיִם – בין השדות, ומעתה אין לחשוש שיבנס לשדה חבירו לצורך עבודת האילן, אזי הדין הוא שֶׁזֶּה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר מִכָּאן וְזֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר מִכָּאן – רשאי כל אחד מהם לסמוך את אילנותיו עד לגדר ממש. ולכאורה יש לתמוה, מדוע רשאים הם לסמוך אילנותיהם לגדר, הרי הגדר היא רק מעל גבי הקרקע, בעוד ששורשי האילן מתפשטים ומזיקים מתחת הקרקע. ובהכרח יש לומר, שהמשנה עוסקת באופן שישנו סלע מתחת הקרקע, ואין השורשים יכולים להתפשט משדה לשדה, ולפיכך באופן שישנה גם גדר על גבי הקרקע ואין חשש שיכנסו איש לשדה חבירו לצורך עבודת האילן, רשאים הם לסמוך אילנותיהם עד למיצר.

שואלת הגמרא: אִי הָכִי, שישנו סלע המפסיק בין השדות, אֵימָא סֵיפָא – כיצד יתבאר הדין המבואר בסיפא של המשנה, שאם חָיוּ שָׁרָשָׁיו של האילן יוֹצְאִין בְּתוֹךְ השדה שֶׁל חֲבֵירוֹ, מַעֲמִיק לָהֶן חבירו שְׁלֹשָׁה טְפָחִים – רשאי הוא לקוצצם בעומק שלשה טפחים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְעַכֵּב את הַמַּחֲרֵישָׁה מלחרוש את שדהו. וְאִי דְּמַפְסִיק צוֹנְמָא – ואם עוסקת המשנה באופן שישנו סלע המפסיק בין השדות, מַאי בָּעוּ הָתָם – מה עושים השורשים בשדה חבירו, וכיצד יכולים הם להתפשט מעבר לסלע.

מתרצת הגמרא: הָכִי קָאָמַר – כך היא כוונת דברי המשנה, וְאִי לָאו צוֹנְמָא – ובאופן שאין סלע המפריד בין השדות, וסמך אדם אילן למיצר שלא כדין, וְחָיוּ שָׁרָשָׁיו של האילן יוֹצְאִין לְתוֹךְ השדה שֶׁל חֲבֵירוֹ, מַעֲמִיק להם בעל השדה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְעַכֵּב את הַמַּחֲרֵישָׁה.

הגמרא שבה ומקשה על דינו של רבא מדברי המשנה להלן: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה להלן (כה:) שמְּרַחִיקִין אֶת הָאִילָן של האחד מִן הַבּוֹר של שכנו, שיעור עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה, שהוא השיעור שהשורשים עשויים להתפשט ולהזיק את כותלי הבור.

מדייקת הגמרא: מַעֲמָא שיש להרחיק את האילן, משום דְּאִיכָּא בּוֹר – שכבר חפר הראשון בור בשדהו, הָא לֵיכָּא בּוֹר סָמִיךְ – אך באופן שעדיין לא חפר בור רשאי השני לנטוע אילן בסמוך למיצר, והרי זה שלא כדברי רבא האוסר על אדם לסמוך למיצר דבר העשוי להזיק את שכנו לאחר זמן.

דוחה הגמרא: לֹא – אין להוכיח כן, אלא יתכן שאף כִּי לֵיכָּא בּוֹר נַמִּי לֹא סָמִיךְ – אינו רשאי לסמוך אף כשאין לשכנו בור בחצירו, וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן התנא באומרו 'מן הבור', דְּעַד שיעור עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה אָזְלֵי שָׁרָשִׁים וּמַזְקֵי לַבּוֹר – שעד עשרים וחמש אמה עשויים שורשי האילן להתפשט ולהזיק לבור, ולפיכך יש לאדם להרחיק את אילנו בשיעור זה מן המיצר, כדי שלא יזיק את בורו של חבירו.

שואלת הגמרא: אִי הָכִי, שלעולם אין אדם רשאי לסמוך את אילנו למיצר, אֵימָא סֵיפָא – כיצד יתפרש הדין המבואר בסיפא, וְאִם נטיעת הָאִילָן קָדַם לחפירת הבור, לֹא יָקוֹץ – אין בעל האילן חייב לקוצצו. וְאִי דְּלֹא סָמִיךְ הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ – ואם אינו רשאי לסמוך אילנו למיצר, כיצד יתכן שנטיעת האילן קדמה לחפירת הבור.

מתרצת הגמרא: שיש לבאר כאן כְּדְאָמַר רַב פָּפָּא להלן (ע"ב) בְּלוֹקֵחַ – שמכר המזיק את הדבר הניזוק לאחר, הָכָא נַמִּי בְּלוֹקֵחַ – אף כאן יש להעמיד באופן כזה, שנטע אדם אילן בתוך שדהו בהיתר, ולאחר מכן מכר חלק מן השדה לאדם אחר שחפר בו בור, ונמצא שעתה סמוך האילן לבור בתוך עשרים וחמש אמה, אך האילן קדם לבור בהיתר, מאחר שבשעת נטיעת האילן היתה כל השדה ברשותו של בעל האילן, ולפיכך אינו צריך לקוץ את אילנו אף שמזיק הוא את בורו של הלוקח.

הגמרא מקשה עוד על דינו של רבא מדברי המשנה להלן: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה (כה.), שמְּרַחִיקִין אֶת הַמִּשְׁרָה [–מים ששורים בהם פשתן] מִן ערוגות הַיֶּרֶק, שמי הפשתן מזיקים את הירקות, וְכֵן מרחיקים אֶת זריעת הַכְּרִישִׁין [–כרתי] מִן זריעת הַכְּבָצִלִּין, משום שמפיגים הם את טעם הבצלים, וְכֵן מרחיקים אֶת זריעת הַחַרְדָּל מִן כוורת הַדְּבוֹרִים, מאחר שהדבורים אוכלים מן זרע החרדל שטעמו מר, ולאחר מכן אוכלות את הדבש שלהן כדי להפיג את טעמו.

מדייקת הגמרא: מַעֲמָא שיש להרחיק את המשרה, משום דְּאִיכָּא כבר יֶרֶק בחצר שכנו, הָא לֵיכָּא יֶרֶק, סָמִיךְ – אך אם לא זרע שכנו ירקות בחצירו, רשאי הוא לסמוך את המשרה למיצר, והרי זה שלא כדברי רבא האוסר על אדם לסמוך למיצר דבר שעשוי להזיק את שכנו לאחר זמן.

דוחה הגמרא: לֹא – אין להוכיח כן, אלא יתכן לומר דכִּי לֵיכָּא יֶרֶק נַמִּי לֹא סָמִיךְ – שאף אם אין לחבירו ערוגת ירק בשדהו אינו רשאי לסמוך את המשרה למיצר, וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן התנא, דְּהָנֵי קָשׁוּ אַהֲדָדֵי – שדברים אלו קשים לאלו, ולפיכך יש להרחיקם מן המיצר כדי שלא יבוא להזיק את חבירו.

שואלת הגמרא: אִי הָכִי, שאין אדם רשאי לעולם לסמוך דברים אלו למיצר, אֵימָא סֵיפָא – כיצד יתפרש הדין המבואר בסיפא, שרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר בְּסמיכת זרע החַרְדָּל לכוורת הדבורים, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לוֹ בעל החרדל לבעל הדבורים, עַד שֶׁאַתָּה אוֹמֵר לִי הַרְחֵק את חַרְדָּלְךָ מִן דְּבוֹרַאי כדי שלא להזיק את הדבש, אומר אני לך הַרְחֵק אתה את דְּבוֹרְךָ מִן חַרְדָּלַאי, מאחר שֶׁבָּאוֹת הדבורים וְאוֹכְלוֹת לִגְלוּגֵי חַרְדָּלַאי – את פרחי החרדל, ונמצא שאף אתה מזיק אותי, וגם עליך מוטל להרחיק מן המיצר.

וְאִי דְּלָא סָמִיךְ – ואם אין אדם רשאי לסמוך למיצר דבר העשוי להזיק את שכנו לאחר זמן, הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ – כיצד יש למצוא אופן שסמך תחילה בעל הדבורים בהיתר, שבזה נחלקו רבנן ורבי יוסי האם רשאי עתה בעל החרדל לסמוך אף הוא, או שעליו להרחיק את כל ההרחקה לבדו, הרי אם סמך בעל הדבורים באיסור, חייב הוא להרחיק עתה מן המיצר לדעת הכל, מאחר שסמך שלא כדין.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, בְּלוּקְחַ – המשנה עוסקת באדם שזרע חרדל בשדהו, ולאחר מכן מכר את חציה לאדם אחר, והעמיד בה הלוקח דבורים. ונחלקו רבי יוסי ורבנן האם חייב עתה המוכר להרחיק את החרדל שזרע כדי שלא יזיק את הדבורים של הלוקח. דעת חכמים היא, שאף שבשעה שזרע את החרדל בהיתר עשה, שהרי כל השדה שלו היתה, מכל מקום עתה שהלוקח ניזוק ממנו עליו להרחיקו מן המיצר. ואילו רבי יוסי סובר, שמאחר והדבורים מזיקות אף הם לחרדל, מוטל על בעל הדבורים להרחיק את כל ההרחקה, מאחר שעשה שלא כהוגן בזה שהעמידם סמוך למיצר, בעוד שבעל החרדל זרע בדין, שהרי בשעת הזריעה היתה השדה כולה ברשותו.

מקשה הגמרא: אִי עוסקת המשנה בְּלוּקְחַ, מַאי טַעְמָא דְּרַבָּנָן – מה הוא טעמם של חכמים הסוברים שחייב בעל החרדל להרחיק מן המיצר, הרי עשה כדין, מאחר שבשעת הזריעה היתה השדה כולה ברשותו.

וְעוֹד יש להקשות, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי שנחלק על דברי חכמים רק לגבי חרדל ודבורים המזיקים זה את זה, הרי אֲפִילּוּ לגבי מִשְׁרָה וְיֶרֶק [שהמשרה מזיקה את הירק ואין הירק מזיק אותה] נַמִּי – גם בזה יש לרבי יוסי לחלוק על דברי חכמים ולסבור שאין בעל המשרה צריך להרחיק, שמאחר וסמך אותה כדין בשעה שהיתה השדה כולה ברשותו, אין סברא שירחיק לאחר מכן.

מתרצת הגמרא: אָמַר רָבִינָא, קָא סָבְרִי רַבָּנָן עַל הַמַּזִּיק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ – הטעם שמחייבים חכמים את בעל החרדל להרחיק אף שזרע בהיתר גמור בשעה שהיתה השדה כולה ברשותו, מאחר שסוברים שבכל מקום שאדם עושה ברשותו דבר המזיק את חבירו, מוטל עליו להרחיקו מן המיצר כדי למנוע את ההיזק, אף אם מתחילה כדין עשה, ולפיכך מוטלת חובת ההרחקה על בעל החרדל, שהוא המזיק את הדבורים ואין הדבורים מזיקות אותו.

שואלת הגמרא: מִכְּלָל – יש ללמוד מכך, דְּרַבִּי יוֹסֵי המתיר לבעל החרדל להשאר סמוך למיצר אף שבעל הדבורים ניזוק מכך, סָבַר שבכל מקום שאדם עושה ברשותו דבר המזיק את חבירו מוטל עַל הַנִּיזָּק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ מן המיצר כדי שלא יזוק, ולפיכך אינו מחייב את בעל החרדל להרחיק, אלא אם יצאה בעל הדבורים ירחיק את דבוריו שלא יזוק. ואם כן יש להקשות, אִי עַל הַנִּיזָּק להרחיק את עצמו, אֲפִילּוּ מִשְׁרָה וְיֶרֶק נַמִּי – היה לו לרבי יוסי לחלוק על דברי חכמים אף בסמיכת משרה לירק, שגם בזה יש לומר שרשאי בעל המשרה לסמוך למיצר, ואם יצאה בעל הירק ירחיק הוא כדי שלא יזוק, ומדוע בזה מודה רבי יוסי לחכמים שעל בעל המשרה מוטל להרחיק מן המיצר.

ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את מחלוקת רבי יוסי וחכמים באופן אחר: אֶלָּא לְעוֹלָם – בהכרח יש לומר, רַבִּי יוֹסֵי נַמִּי עַל הַמַּזִּיק סָבְרָא לֵיהּ – שאף רבי יוסי סובר שמוטל על המזיק להרחיק את עצמו כדי שלא יזיק אחרים, וְהָכִי קָאָמַר לְהוּ רַבִּי יוֹסֵי לְרַבָּנָן – וכך אמר להם רבי יוסי לחכמים, תֵּינַח מִשְׁרָה וְיֶרֶק – לגבי סמיכת משרה לירק מודה אני לכם, שאף אם סמך בעל המשרה בהיתר מוטל עליו להרחיק כאשר זרע שכנו ירקות, דְּהָנֵי מַזְּקֵי הָנֵי וְהָנֵי לָא מַזְּקֵי הָנֵי – מאחר שהמשרה מזיקה את הירקות, והם אינם מזיקים אותה, ונמצא שרק בעל המשרה הוא המזיק ועליו להרחיק את עצמו, אֶלָּא בסמיכת חַרְדָּל וּדְבוֹרִים חולק אני עליכם, וסובר אני שאין מוטל על בעל החרדל להרחיק יותר מבעל הדבורים, שהרי תַּרְוַיְיהוּ מַזְּקֵי אַהֲדֵדֵי – שניהם מזיקים זה את זה, ועל שניהם מוטלת חובת ההרחקה בשוה, ולכך כשבעל החרדל זרע בהיתר [שהרי בשעת הזריעה היתה השדה כולה ברשותו], יש לבעל הדבורים להרחיק את עצמו.

וְרַבָּנָן – וסברת חכמים החולקים בזה היא, שדְּבוֹרִים לְחַרְדָּל לָא מַזְּקֵי לֵיהּ – אין הדבורים מזיקות כלל את החרדל, מאחר שאִי בְּבִינְתָא – אם הנזק הוא באכילת גרעין זרע החרדל, לָא מַשְׁכְּחָא לֵיהּ – אין הדבורה מוצאת אותו, משום שטמון הוא בתוך הצמח, וְאִי בְּטַרְפָא – ואם הנזק הוא באכילת העלים, חָדֵר פָּארֵי – הרי הם חוזרים וגדלים. ונמצא, שהחרדל הוא המזיק את הדבורים בעוד שהן אינן מזיקות אותו, ולפיכך רק בעל החרדל נקרא בשם 'מזיק', ועליו בלבד מוטלת חובת ההרחקה מן המיצר.

הגמרא מקשה על המתבאר שאף לדעת רבי יוסי מוטלת על המזיק חובת ההרחקה: וְאַבַּר – וכי סובר רַבִּי יוֹסֵי שעַל הַמַּזִּיק מוטל לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ כדי שלא יזיק, וְהָתְנַן – והרי שנינו (להלן כה:) לגבי דין הרחקת אילן מן הבור, שלדעת חכמים אם הבור קדם לאילן יש לקצוץ את האילן כדי שלא יזיק את הבור, אך רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, שאַף עַל פִּי שֶׁהַבּוֹר קוֹדֶמֶת לָאִילָן, לֹא יָקוֹץ את האילן, שֶׁזֶּה [–בעל הבור] חוֹפֵר בור בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ, וְזֶה [–בעל האילן] נוֹטֵעַ את האילן בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ. דהיינו, שמאחר שכל אחד עושה בתוך רשותו, אין מוטל עליו להרחיק כדי שלא יזיק את שכנו, אלא אם חפץ הניזק לשמור עצמו, ירחיק הוא מן המיצר. ואם כן, כיצד ניתן לבאר שרבי יוסי סובר שעל המזיק מוטלת חובת ההרחקה.

ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ומבארת באופן אחר: אֶלָּא לְעוֹלָם רַבִּי יוֹסֵי עַל הַנִּיזָּק סָבְרָא לֵיהּ – אכן רבי יוסי עצמו סובר שמוטל על הניזק להרחיק את עצמו שלא יזוק, ומה שנאמר 'ורבי יוסי מתיר בחרדל' לְדִבְרֵיהֶם דְּרַבָּנָן קָאָמַר לְהוּ – לא אמר את דבריו אלא לשיטת חכמים. וכך אמר להם, לְדִידִי – לשיטתי, מוטל עַל הַנִּיזָּק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ בכל דבר, וַאֲפִילּוּ לגבי מִשְׁרָה וְיֶרֶק לֹא בָּעֵי רְחוּקֵי – אין בעל המשרה צריך להרחיק מן הירק, ואפילו אם זריעת הירק קדמה למשרה, אֶלָּא לְדִידְכוּ דְּאָמְרִיתוּ – אלא לשיטתכם שאתם סוברים שמוטל עַל הַמַּזִּיק להרחיק את עצמו, תֵּינַח מִשְׁרָה וְיֶרֶק – לגבי משרה וירק ניתן להבין שמוטל על בעל המשרה להרחיק, מאחר דְּהָנֵי מַזְּקֵי הָנֵי וְהָנֵי לֹא מַזְּקֵי הָנֵי – המשרה מזיקה את הירק, בעוד שהוא אינו מזיק אותה, ולפיכך רק בעל המשרה נקרא בשם 'מזיק' ועליו חובת ההרחקה, אֶלָּא לגבי חַרְדָּל וּדְבוֹרִים, תַּרְוַיְיהוּ מַזְּקֵי אַהֲדֵדֵי – הרי שניהם מזיקים זה את זה, ועל שניהם מוטלת חובת ההרחקה, ולכך בלוקח שבעל החרדל זרע בהיתר [שהרי בשעת הזריעה היתה השדה כולה ברשותו], היה לכם לחייב את בעל הדבורים להרחיק את עצמו, ולא את בעל החרדל.

וְרַבָּנָן – ועל כך השיבו לו חכמים, דְּבוֹרִים לְחַרְדָּל לָא מַזְּקֵי לֵיהּ – אין הדבורים מזיקות את החרדל, מאחר שאִי בְּבִינְתָא – אם הנזק הוא משום אכילת גרעין זרע החרדל,

---

טבע בני אדם, מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, ומיש שיש לו מאתיים רוצה ארבע מאות, שכמה פעמים ככה צריך להיות בענייניים השייכים לרוחניות ולקדושה, ומובן וגם פשוט שהאמור יוסיף גם בברכות השם יתברך גם בענייניו הפרטיים.

ממכתב כ"ב טבת, תש"כ